

SMAABIDRAG TIL POUL MØLLERS BIOGRAFI

AF

JOHS. BRØNDUM-NIELSEN

Det kongelige Bibliotek har i de senere Aar erhvervet en Række hidtil utrykte Manuskripter vedrørende Poul Martin Møller (1794–1838). Det er i Forhold til det trykte biografiske Materiale kun Smaa-ting; men efter Opfordring fra Aarsskriftets Redaktion fremlægger jeg herved de væsentligste Partier af de paagældende Manuskripter, med en kommenterende Indramning og med Tilføjelse af nogle Ting af ældre Proveniens, hvoraf kun et enkelt Brev tidligere har været publiceret i forkortet Skikkelse paa bortgemt Sted.

Poul Møller havde en sjælden Evne til at vinde sig Venner, som følte sig berigede og fastholdte i hans Venskab. Det gjaldt saa forskellige Mennesker som paa den ene Side Christian Winther (hvis Moder i 1812 ægtede Poul Møllers Fader), Ingemann, J. M. Thiele og de andre Kampfæller fra „Tylvte-Striden“, paa den anden Side Camma Rahbek, Fru Gyllembourg, Johan Ludvig Heiberg og Johanne Luise, Sibbern og Søren Kierkegaard. Ved Poul Møllers Død skrev Sidstnævnte i sin Dagbog, faamælt som efter et lammende Budskab: „En saa lang Periode er atter hengaaet, i hvilken jeg ikke har kunnet samle mig til det mindste – Poul Møller er død.“ Og under 2. April 1838: „Jeg var henne at høre [Skuespiller N. P.] Nielsen fremsige „Glæde over Danmark“; men jeg blev saa besynderlig grebet af de Ord: erindrer [o: mindes] I den vidt forreiste Mand – ja nu er han vidt forreist – men jeg idetmindste skal nok mindes ham.“ Dette vemodige Anslag moduleres nogle Aar efter videre i den fuldtonende Dedikation („Begrebet Angest“, 1844): „Afdøde Professor Poul Martin Møller, Græcitetens lykkelige Elsker, Homers Beundrer, Socrates's Medvider, Aristoteles's Fortolker – Danmarks Glæde i Glæden over Danmark, skjøndt „vidt forreist“ altid „mindet i den danske Sommer“ – min Beundring, mit Savn, – helliges dette Skrift.“ Og fra en beskeden Note i Kierkegaards „Afsluttende uvidenskabelige Efterskrift“ (1846, p. 21) kan til Afrunding af hans Karakteristik citeres: „Hvo har været forelsket i Poul Møller og glemt hans Humor; hvo har

beundret ham og glemt hans Sundhed; hvo har kjendt ham, og glemt hans Latter, der gjorde En godt, selv naar det ikke blev En ganske tydeligt, hvad det var han lo af; thi hans Distraction bragte En stundom i Vilderede.“

Og dog, kun faa af Poul Møllers Venner kendte ham helt til Bunds. Den kloge og skarpt iagttagende Aalborgbisp Nic. Fogtmann, en Ynder af simple og sande Ord, skrev (25.5.1838) til F. C. Sibbern: „Vel har jeg kjendt Poul Møller fra Aaret 1812 . . . og jeg talte [senere] ofte med ham, naar jeg i Ferierne kom fra Herlufsholm og Sorøe til Kjøbenhavn . . . Det forekom mig altid, at Poul Møller var aldrig glad, og at hans Lystighed var en undertrykt Smerte. Udtrykket deraf syntes mig ogsaa at ligge i hans Ansigt. Maaskee har han baaret paa en mig ubekjendt Sorg eller Smerte. Om saadant talte han aldrig til mig . . . Han var en ærlig og oprigtig Sjæl; men han var dog forsigtig og tilbageholden eller beskeden i sine Yttringer.“

Saaledes er Poul Møllers Portræt tegnet i lette Konturer, efter det Indtryk, et Par af hans Venner havde modtaget af hans rige Personlighed. Billedet lader sig let udforme med fyldigere Træk udfra den omfattende Litteratur om Mennesket og Digteren Poul Møller.¹⁾

Det ældste af de omtalte hidtil utrykte Manuskripter er et Brev fra Poul Møller (Gave 1963 fra Dr. med. Hedvig Reinhards Bo), dateret Nykøbing 16.9.1810 og saaledes skrevet af den 16-aarige Skolediscipel kort efter hans Optagelse i Nykøbing lærde Skole, hvor han havde den kendte Skolemand og dansk-klassiske Filolog Dr. Søren Niclas Johan Bloch (1772–1862) som Rektor og som Lærer i Græsk. Den unge Poul Martin havde vel da endnu ikke ret lært sin Rektors purunge Datter Margrethe (Grethe) Bloch (1798–1866) at kende, hende, der i de følgende Aar, i Nykøbing og (fra 1815) i Roskilde, skulde forvolde hans Hjerte saa alvorlig Uro og Smerte. Brevet, det tidligste af alle hans efterladte Papirer, er skrevet til en unævnt Lieutenant, der kunde tænkes at være identisk med den unge Løjtnant Christian Wulff (1777–1843, fra 7.2.1810 Kaptajnlojtnant), som i Aarene 1804–13 var Indrulleringsofficer i Nakskov, 1808–10 Chef for Rokanonbaadsdivisionen ved Lolland og Juli 1810 Leder af Angrebet paa en engelsk Konvoj i Langelandsbæltet.²⁾ – Forud for sin Optagelse i Nykøbing lærde Skole havde Poul Møller et Aars Tid opholdt sig hjemme i Købeløv Præstegaard, hvor hans lærde Fader Rasmus Møller (1763–1842) havde undervist ham; hans Moder laa syg og sindslidende (der siges: efter et Fald paa en Trappe) og døde i Oktober 1810. Med de i Brevet nævnte Kommissioner er Poul Martin

saa draget hjemmefra, har – efter Aftale med Løjtnanten – paa Vejen villet opsøge Bibliothekaren i Maribo, Kapellan Chr. E. Schultz³⁾ („et lyst, vittigt Hoved, men udskeiende og en afgjort Fritænker“, i en Aarrække Redaktør af „Mariboe Avis“, der excellerede i Beretninger om Ulykkestilfælde) og har besøgt sin Farbroder Jacob Møller (1759–1834), der fra 1792 var Byfoged i Maribo. Brevet, der er skrevet med gotisk Skrift, ligesom endnu hans Fødselsdagsdigt til Rektor Bloch 13.2.1813,⁴⁾ er ikke af stor Vægt, men giver dog i sin Stil enkelte tidlige Glimt af sit Ophavs senere djærve Udtryksform.

De maae sikkert troe, H^r Lieutenant! at jeg er en meget skiødesløs Person da jeg har biet saa uforskammet længe inden jeg har sendt Dem nogen Beskeed om de Ærinder, som jeg havde paataget mig; men det er sandelig ikke min Skyld: thi jeg har ventet efter den Optegnelse paa Bøger af Doctor Bloch, som De ønskede Dem; og jeg har da saaledes maatte opsætte det fra Tid til Tid, uden at han har havt Stunder,⁵⁾ lige indtil denne Dag; men da han endnu ikke havde skrevet nogen troede jeg ei jeg burde bie længer med at skrive; men heller opsætte denne Fortegnelse til en anden Gang og da tage mig den Frihed at sende den. – Jeg var hos H^r Schultz om Morgenen tidlig paa vores Reise giennem Mariboe; men han sov saa haardt at gientagne Stod paa hans Dor, ei kunde forstyrre hans Slummer. Desuden sagde min Farbroder at der ikke gives noget fuldstændig Catalog; men at Schulz har arbejdet mange Aar derpaa. – Den som jeg hermed sender indbefatter blot de allerførste Bøger, hvormed Bibliothekets Stiftelse begyndte; men sikkert ikke 4de Parten af dem.⁶⁾ Geographien tager jeg mig ligeledes den Frihed at sende. – Og hermed maae jeg slutte og bede Dem tilgive den skiødesløse Skrivt, da Examens Nærmelse byder mig at gjøre alting i Hast. Deres ydmyge

P. M. Møller.

Nykiøbing – d. 16de September 1810. –

De to følgende Poul Møller-Breve (Auktionskøb 1957 og 1963) er skrevne til hans Svogre, de to Fætttere Isak og Knud Sidenius, af hvilke Isak Sidenius (1793–1852) i 1820 var bleven gift med den ældste Søster Cathrine (Thrine) Elisabeth Møller (1797–1866) og samme Aar blev sin Faders Efterfølger som Sognepræst til Øster-Ulslev paa Lolland, medens Knud Sidenius (1802–56) 15.9.1826 ægtede P. M.s næst yngste Søster Nielsine (Sine) Marie Møller (1802–54) og ligesom Faderen var Købmand i Maribo (senere Stænderdeputeret, Medlem af den grund-

lovgivende Rigsforsamling og 1849-50 Landstingsmand).⁷⁾ Begge disse Breve tilhører Tiden mellem Poul Møllers Kina-Rejse (1819-21) og hans Christiania-Aar (Okt. 1826 - Maj 1831). Disse Aaringer bragte ham atter i Forbindelse med Familien herhjemme og med adskillige af de gamle Studenterkammerater; sammen med Hjertevennen N. C. Möhl boede han en Tid i 1821 hos Rahbeks paa Bakkehuset, næste Aar sammen med Fr. Lange i dennes Fædrenejem paa Frederiksberg, hvorfra han jævnlig besøgte Rahbeks og Vennerne Möhl og Thiele, der nu var Husfæller her (Cammass „Aftenbakker“).

Paa Bakkehuset gjorde Poul Møller Bekendtskab med Slotsgartner Petersens tre yngste Døtre, Cammas „Blomsterpiger“: Erasmine, Augusta og Frederike, den sidste kaldet „lille Rikke“ eller i Cammas Sprog Zuleika (efter Goethe, der i „West-östlicher Divan“ 1819 anvendte det orientalske Navn Suleika om sin Alderdoms Muse, Marianne von Willemer). Lille Rikke var Bakkehusets Kælebarn, og Camma mente, at baade Thiele og Poul Møller var indtagne i hende. I det nedenfor gengivne Brev fra Juli 1822 sender Poul Møller sin Søster en Hilsen fra denne lille Gartnerdatter, hvad der nok kunde tyde paa, at han paa det foregaaende Besøg i Øster-Ulslev Præstegaard har omtalt lille Rikke, muligvis som Svar paa Søsterens Fritten om hans Hjertetilstand. Imidlertid valgte Rikke snart efter en anden Bakkehusven, den vordende Præst Ole Freuchen; Forlovelsen erklæredes Juleaftens Dag 1823, hvad Camma i et Brev til Thiele meddeler ham med den Tilføjelse, at „Poul Møller gik nogle Dage efter Forlovelsen derhen af *Princip*, for at de ikke skulle troe, at han var meget uheldig over Forlovelsen.“⁸⁾

Ogsaa med Vennen Ingemann havde han Forbindelse, i dennes sidste københavnske Dage, før han i Juli 1822 blev udnævnt til Lektor ved Sorø Akademi og samtidig giftede sig med Lucie Marie Mandix; den Sonet til Frøken Mandix, der i „Efterladte Skrifter“ er trykt med Overskriften „Med en Clochette (∩: Bordklokke) til Frøken Mandix paa hendes Fødselsdag 1822“, forefindes i Kgl. Bibls Samlinger i en Afskrift, dateret 13.3.1822, saaledes at den muligvis kan være en forsinket Hilsen til hendes Fødselsdag (d. 19. Febr.), men vel snarere er en foregribende Hyldest til den vordende Brud. Afskriften har nogle Afvigelser fra det trykte Digt,⁹⁾ og eftersom Udgavens Texter ikke er gengivne uden en vis Retouchering, kan det være rimeligt her at trykke Afskriften af denne Sonet, hvor Poul Møller præsenterer sig som den nys permitterede Skibspræst, der fører sig noget uhændig i Justitsraadsdatterens Stue mellem de Engle- og Blomstermalerier, hvormed den senere Fru Ingemann velsignede Sorø-Egnens Kirker.

Til Frøken L. M. M. den 13. Marti 22.

Ei med et Kunstnerværk jeg veed at fryde
En Sangers Brud, en kunsterfaren Qvinde,
Et paradisisk Floras Skaberinde,
Hvorned kan jeg et Kunstnerempel pryde?
Ak nei! min dyrebare Vens Veninde,
Et Stump Metal alene jeg kan byde,
Som sparer Jomfrufoden, ved at lyde,
Ifald den paa dit Bord en Plads maa finde.
En smagløs Skiænk, men stedse plump jeg træder
Imellem dine Himmelbørn og Roser;
Uhændig brød jeg dine Malerstokke.
Naar her igien blandt Kunstens høie Glæder
Jeg kommer med en upoetisk Klokke,
Da husk jeg staaer i Rullen blandt Matroser.

Poul Møller.

Kort efter denne Tid har Poul Møller besøgt Familien paa Lolland, og 2.7.1822 skriver han følgende Brev til sin Svoger og Søster i Øster-Ulslev Præstegaard.

Gode Isaach og Thrine!

I Haab om at høre Noget fra Jer vil jeg efter lang Tids Opsættelse tage mig for at skrive Jer til. Jeg vil da først og fremmest takke for det behagelige Ophold i Eders Præstegaard, skjøndt unægtelig denne Taksigelse kommer noget seent. Dernæst vil jeg spørge til Jacobs¹⁰⁾ Befindende og haaber at faae en ret udførlig Skildring af hans Fremskridt i Talenter og Viisdom. Halv om halvt havde jeg haabet at kunne aflægge et Besøg hos ham i denne Sommer; men mine nødvendige Beskjæftigelser lode mig ikke Tid dertil. Næste Sommer venter jeg at see ham, ja endogsaa at tale og spadsere med ham. – I have formodentlig hørt, at jeg boer paa Frederichsberg. Jeg har der en Sal i et meget smukt landligt Huus og boer med en af mine fortroelige Venner¹¹⁾ hos hans Forældre. Hver Dag gaaer jeg ind til Byen, saa at jeg rimeligviis inden næste Sommer bliver saa tynd og smækker at jeg med Hat og Parapluie kan kravle gjennem Øjet paa en Stoppenaal. – Hvorledes lever Fader i Kjøbeløv. Det er temmelig længe siden jeg directe har hørt fra Dem, (skjøndt jeg tit igjennem Andre har spurgt til dem). Efter al Rimelighed straffer man mig fordi jeg biede længe, inden jeg skrev hjem

sidst. Dog derom tier jeg stille og holder Øerne stive, for ikke at røre op i gamle Historier. – Jeg sender i dette Brev en Billet fra min Skomager til Præsten Klingenberg,¹²⁾ hvilket jeg beder Eder saa snart som mueligt forsegle med en Oblat at bringe til sit Bestemmelsessted. Billetten har allerede lagt saa længe hos mig, at den vilde blive alt for overgjemt ved at opholdes lang Tid hos Eder. Dog Eder behøver jeg jo ei at minde. Den bekjendte Historie med Mariboe-Tantes¹³⁾ Pakke, har jo tilstrækkelig lært mig at kjende Eders punktlig Nøiagtighed. Hvorledes gaaer det med Hans og Lovise¹⁴⁾. Jeg nød særdeles megen borgerlig Agtelse hos Sideniusses i Nykjøbing. Man lærer heraf, at det er ret profitabelt at være i Slægt med lykkelige Elskere. Hvo er nu i Østerulslev? Petrine eller Nielsine?¹⁵⁾ Hvo det saa er, da kunde Samme nok bequemme sig til at skrive mig et Brev til, foruden det lange, jeg nu snart faaer fra Jer. Petrine bemærkede, sidst jeg var hos Jer, meget rigtig at I Mange sagtens kunne overkomme at skrive til mig Eene; mig er det derimod, i hvor flittig en Brevskriver jeg er, noget vanskelig at holde saa Mange Stangen. Jeg skal hilse Thrine fra Frederike Petersen.¹⁶⁾ Til næste Sommer haaber jeg, at I med Dampbaaden gjøre en Reise til Kjøbenhavn. Thi I ere da vel ikke uvidende om, at Præsterne nu herefterdags skulle være velhavende Folk. Det har Cancelliet besluttet. Mange mere fornemme Folk end I gaae paa anden Plads i Dampbaaden. Den koster jo næsten Intet. Kommer I først herind, da skal jeg nok være Mand for at skaffe Jer føde og klædte saalænge I opholde Jer i Hovedstaden. Om aldrig andet, kunne I jo logere i min Huusleilighed og jeg flytte ind paa Regensen imens.

Hils hele Familien, Provstinden, Faster, Rasmus, Knud, Jacob¹⁷⁾ etc. etc. fra Eders oprigtige Svoger

Kjøbhvn. d. 2^{den} Julii 1822.

P. Møller.

Poul Møller, der, efter Hjemkomsten fra den lange Rejse som Skibspræst, i nogen Tid havde undervist i Borgerdydskolen, blev fra Oktober 1822 Adjunkt ved Metropolitanskolen (med Græsk og Latin som sine Fag), og de filologiske Studier førte ham til at skrive en latinsk Afhandling (over Herodot) som Indbydelsesprogram til Metropolitanskolens aarlige Examen (Efteraaret 1823) og at oversætte Begyndelsen af Homers Odyssee (de 6 første Sange udkom efter besværlige Trykningsforhold 1825). Samtidig deltog han flittigt i den nystiftede Studenterforenings Liv, skrev Æresdigtet til Rahbek („Den Slotsklokke gaaer i den ældgamle Lund“) ved dennes Optagelse som Æresmedlem, saavel som

andre Studentersange. Og først paa Aaret 1824 læste han (28.2 og 6.3) Stykker af sin utrykte Novelle („En dansk Students Eventyr“), en Afløser af hans paabegyndte, men tidlig opgivne historiske Roman (fra Reformationstiden). Endelig optraadte han som kritisk Recensent af Ingemann-Epigonernes Digtsamlinger, som M. N. Schmidth's „Himeros“, „den dumme schmidtske Bog“, som Camma Rahbek kalder den (i et Brev af 21. Jan. [1823]).

I Foraaret 1823 flyttede Poul Møller ud paa Bakkehuset, hvor han nu blev boende et Aars Tid. Kort efter at have slaaet sig ned her har han – rimeligvis med Bakkehusvennen A. E. Boye og Camma Rahbek som Medsammensvorne – forfattet en naadeløs Parodi paa den unge „derivative“ Poesi, den der ikke kommer af Livet, men af Litteraturen, en lille Pjece med Titlen „Smørialis's Digtervandring eller Glæder og Lidelser . . . Udgivet med oplysende Anmærkninger af Vilhelm Bluhmau“ ([Juni] 1823), især med Sigte mod ovennævnte M. N. Schmidth, dog tillige mod Ingemann, over hvem han ogsaa i Breve til Vennerne havde svunget sin kritiske Svøbe. Parodiens Anonymitet søgte Samtiden forgæves at bryde ved Gisninger. Den holdt Stand lige til nyeste Tid.¹⁸⁾

Til Poul Møllers Ungdomsdigtning fra Tiden før Kina-Rejsen føjede disse Aar i København da en anseelig Række Arbejder, Poesi og Prosa, hvoraf dog kun spredte Ting fremkom i Tidsskrifter eller Nytaarsgaver. Men i 1826 indtraf en betydningsfuld Forandring i hans Livsforhold: han mødte sin tilkommende Hustru, Frøken Betty Berg, Datter af Proprietær Berg til Skjoldemose, i Nærheden af Ollerup, hvor Poul Møllers Svoger var Præst. Under sin Rejse i Forsommeren 1826 havde Poul Møller aflagt Besøg her i Ollerup Præstegaard og ved den Lejlighed gjort hendes Bekendtskab, og da Betty Berg kort efter kom til København, hvor hendes Søster var gift med Fuldmægtig Th. Lange, friede han til hende. Saadan som begge Parters Natur var, kom Forlovelsen først i Stand efter besindige og solide Overvejelser. „Elskede Betty!“ skriver han efter Frieriet. „ . . . Deres Lyksalighed ligger mig i dette Øjeblik meer paa Hjerte end min egen. Har jeg forleden overrasket Dem, da trød tilbage, mens der er Tid . . . I disse sidste Linier af mit Brev vil jeg dog i det Mindste for eengang i mit Liv have den Glæde at skrive *Du* til *Dig*. Jeg haaber da, elskede Betty! at Du ikke saaledes misforstaaer det ovenfor Skrevne, som om det var mig en let Sag at skrive det . . .“ Forlovede blev de dog, omend foreløbig hemmeligt. Aftalen var, at Poul Møller, der var bleven ansat ved Universitetet i Christiania, det følgende Aar skulde komme til Danmark for at hjem-

føre Betty som sin Brud. At den nyforlovede Poul Møller dog ikke var nogen koldsindig Elsker, kan man udlæse af et Brev, som han i September 1826 skrev til sin Svoger og Søster i Maribo.

Kbhvn. D: 22 Septbr. 1826.

Kjæreste Knud og Sine!

Jeg lykønsker Eder ret af Hjertet med, at I nu for Alvor ere blevne Mand og Kone.¹⁹⁾ At jeg holder meget af Eder begge To, ere I sikkert overbeviste om: altsaa ere I formodentlig ogsaa forvissede om, at jeg er misfornøjet over ej i dette Efteraar at kunne besøge Eder og bese Eders lille huslige Indretning. Men ligeledes troer jeg, at I unde mig den Lykke, som er Skyld i, at jeg ingen Rejse til Lolland kan gjøre og at I heller see jeg under nærværende Omstændigheder bliver her, end at jeg i mindre behagelig Forfatning kom til Lolland. Jeg er saare tilfreds med min Skjæbne og priser mig som et af de lyksaligste Mennesker under Solen. Min Lyksalighed tager til hver Dag, saaledes at jeg nu snart maa rejse til Norge af Mangel paa Kraft til at bære mere Lyksalighed. I næste Maaned begiver jeg mig paa Rejsen til Christiania, men forinden gjør jeg en lille ottedags Svip til Fyen for at besøge Bredsdorfs²⁰⁾ og gjøre rigtig Bekjendtskab med mine tilkommende Svigerforældre, Svogre og Svigerinder. Derpaa rejser jeg saa snart som mueligt til Norge, da jeg ikke har Lyst til at drukne paa en alt for seen Efteraarsrejse. Men til næste Sommer kommer jeg igjen til Dannemark for at holde Bryllup. Da skal jeg visselig besøge det unge Par og komme saa tidligt, at Sine paa den Tid knap skal være kommet *rigtig paa Benene igjen*²¹⁾ og agter jeg da at berige Pastor Boek med et lidet Fadderoffer.²²⁾ – I maa gjerne fortælle Jeres mariboiske Forældre²³⁾ min Forlovelse med Betty Berg, (hvis I ikke allerede have gjort det.) Item maa Rasmus og Onkels²⁴⁾ ogsaa gjerne erfare den. At vi ikke ønskede det for meget udbredt, før jeg er rejst, er egentlig fordi vi nødigt ville det skal rygtes her i Byen; thi det vilde give Anledning til endeel Invitationer og Visitter, som vi helst ville undgaae. – Jeg rejser først til Fyen paa Lørdag d: 30te, saa at I fuldkommen kunne faae Tid til at gratulere mig inden den Tid, naar I strax skride til Værket. – Lever nu vel, I Kjære! gid jeg snart kunde rejse til Jer, spadsere i Knuds Lund med Jer og ligge i Eders Gjestekammer.

Eders hengivne Broder
Poul Møller.

Udskrift: S. T. Hr. Knud Sidenius, Kjøbmand i Mariboe.

I Christiania levede Poul Møller en mere stille Tilværelse end tidligere i København: et Hjemmeliv²⁵) med Hustruen og senere de to smaa Dreng, Christian (f. 7.8.1828) og Frederik („Frits“; f. 30.5.1830), og en Arbejdstilværelse i Studerekammeret. Sit norske Professorat ombyttede han i 1831 med et tilsvarende ved Københavns Universitet, og sine sidste syv Aar tilbragte han da atter i sit Fædreland.

Fra denne Tid stammer et utrykt Brev fra Poul Møller til Faderen, skrevet d. 20de Nvbr. 1832 (Auktionskøb 1958). Efter nogle Meddelelser om et Par Studerende, som Faderen har skrevet om eller har Kendskab til, og om dennes Brodersøn Niels Møller, „hvis Opførsel i de senere Aar paa mange Maader har viist, at hans Character ikke duer noget,“ noterer P. M.: „Professor Rask er i disse Dage død“ (o: 14.11.1832), hvorefter han skriver lidt om egne Forhold.

Jeg har nu lært vores ældste Søn at kjende Bogstaver og at stave alle mulige Enstavelsesord. Det er ikke faldet ham svært at lære Dette. Han har ogsaa megen Lyst til at læse, saa at han oftere anmoder mig om at læse med ham, end jeg findes villig dertil. Den Omstændighed, at han finder Behag i denne Beskjæftigelse, gjør, at jeg har opgivet den Frygt, som jeg har havt, at jeg begyndte for tidlig dermed.²⁶) Jeg har ved denne Underviisning gjort den Erfaring, at han er høist sensibel for Æren; thi naar jeg tilkjendegiver ham min Tilfredshed, bliver han overvætt glad og fortæller hele Huset, at han har læst godt, . . . og siger jeg til ham under selve Underviisningen, at det gaar godt, da stiger Blodet ham derved saaledes til Hovedet, at han ikke meer kan samle sine Tanker. – Den Mængde Studenter, der nu skikkes til Universitetet, gjør, at de akademiske Examina blive særdeles langvarige. Fra første October til 12te November har jeg uafbrudt været sysselsat først med Examen artium og siden med Examen philosophicum. En af Dagene begynder jeg igjen mine Forelæsninger og læser i Vinter over Metaphysik. Disse Forelæsninger skulle være offentlige og af private Forelæsninger skal jeg ingen holde om Vinteren. Jeg beder Dig at hilse Frænder og Venner fra Din hengivne Søn

Poul Møller.

Fra Poul Møllers Haand findes blandt de erhvervede Manuskripter et enkelt poetisk Fragment (Auktionskøb 1956): nogle Strofer, hvoraf senere hans Digt „Kunstneren mellem Oprørerne“ fremgik.²⁷) I Mod-sætning til det færdige Digt med otte Linier i Strofen er Udkastet fir-liniet; dets tre Strofer svarer til det trykte Digts Strofe 1 Lin. 1–4, Str. 2 Lin. 1–4 og Str. 21 Lin. 5–8. Kladden har over Linien enkelte Vari-

anter, uden Overstregning af det nede i Linien staaende Ord. Derimod er i anden Strofes sidste Linie *trefoldige* først i Digtets endelige Form rettet til *femfingrede*.

Der staar (o. L.: ligger) en brunlig Bygning
 Ved Byens bredeste Plads
 Med et Spiir paa sin Rygning
 Og Ruder af farvet Glas

Kastanietræer spænde
 For Muren en løvrig Rad
 Tungt Vaar-Zephyrerne vende
 Det trefoldige Blad.

Ved Væggen (o. L.: Muren) en Stang (o. L.: Kølle) var stillet
 Af Eeg tung som Staal
 Til en Halvguds ædle Billed
 Af den han tog Maal

Foruden de indgaaede Manuskripter med Poul Møllers egne Breve og Digte findes der i Kgl. Bibl. fra tidligere Tid bl. a. nogle Optegnelser af hans Lærer og Ven Professor F. C. Sibbern (1785–1872) og to Breve fra hans gamle Fader i Maribo,²⁸) alt tilhørende Tiden umiddelbart efter Poul Møllers Død (13.3.1838).

Sibbern har ønsket at indsamle Bidrag til Støtte for den ulykkeligt stillede Enkes økonomiske Existens (jf. ndf. Biskop Rasmus Møllers Breve til Sibbern og Mynster) og har sendt A. S. Ørsted sit Udkast til en Henvendelse desangaaende, med Anmodning om, at han og hans Broder, H. C. Ørsted, vil gennemlæse det med Opmærksomhed. Men Sibbern har ogsaa affattet en Opfordring til Kredsen af Poul Møllers Venner og Bekendte, hvem han beder fremkomme med, hvad de maatte have af Breve fra ham og Erindringer om ham. Udkastet, der har en Del Rettelser og Tilføjelser (hvoraf de mere væsentlige noteres nedenfor), lyder saaledes:

Hver, som kjender mig og mit Forhold til vor afdøde Poul Møller, kan vel vide, at Intet vilde være mig ønskeligere, end om jeg nogenlunde skulde kunne blive i Stand til at samle Grundtrækkene af Alt hvad der traadte os imøde og tiltalte os i denne rige, elskelige og mærkelige Personlighed, i et Gjenbillede liigt de Gjenbilleder, jeg af Herlo-

vianerne Melchior og Brorson har forsøgt at give.²⁹⁾ Hvis der er Nogen, hvis Død jeg dybt maa beklage, saa er det hans. Thi med fuld Ret kunde han, da han en fem til sex Uger, førend sin Død, i en overspændt³⁰⁾ Tilstand kom i den Tanke, at han om nogle Dage vilde døe, og derfor gav sig i Færd med at brænde Papirer, og berede adskilligt Andet, med fuld Rette kunde han da i de samme Dage, sige til mig, at *han* vel burde være et talende Beviis for en Udødelighed, da han ei endnu var bleven, hvad han følte³¹⁾ sig lagt an paa at skulle være.³²⁾ – I Sandhed om ham kunde man vel især med fuld Ret sige: Du kan ei døe, Du har end³³⁾ halvt kun levet!³⁴⁾ skjønt jeg haaber, at man skal kunne sige dette Samme om os Alle. Oftere har jeg i Tankerne hos mig paa ham fundet hine Gabrielis's Ord anvendelige: „De ypperligste Væsener have altid den længste Ungdom.“³⁵⁾ Hans rette Productivitets Tid var i filosofisk Henseende endnu ei kommen; men havde han levet, den var sikkert kommen, om ei før, saa i samme Periode af hans Liv, i hvilken Kant var kommen, da han traadte frem med sit store Værk³⁶⁾ eller til hvilken Treschow kom, førend han blev productiv.³⁷⁾ Der samlede sig Fond, Forraad og Fylde nok dertil hos ham, og hans Receptivitet var for selvstændig til at den ei skulde kommet. Men maac vi saa meget mere beklage hans Tab, saa maac vi og saa meget mere ønske at kunne bevare Noget af Det,³⁸⁾ som fra hans første Studenterdage af lod hans Existentis blive saa eminent, denne hans umiddelbare Personlighed. Jeg veed, hvor meget af den, der vil opfriske sig for os, som den var heelt igjennem hans Liv ved mange af hans Breve, naar vi faae et Udvalg af dem; og jeg haaber, at de, som ere i Besiddelse af saadanne Breve, ville ved at sende dem til Herr Overlærer Olsen³⁹⁾ her i Kjøbenhavn, lade dem komme i Hænde paa den Mand, som vor Afdøde udsogte til at see hans Papirer igjennem efter hans Død, og som nu gjerne ønsker at faae ogsaa saadanne fra hans Haand, som han selv ei kunde efterlade. Men der er endnu Noget, som især jeg vilde ønske at kunne modtage fra flere Hænder. Det er Skyggerids af hans Liv eller hans Charakter og Tilværelsesmaade, Ytringer og Færd, eller Stykker af saadanne Skyggerids, som Venner og Bekjendtere af ham med let Haand, blot som Materialier for mig vilde skrive – saa adæqvate, som muligt – ellers Løst og fast, gunstigt eller ugunstigt. Jeg modtog af Adskilliges velvillige Haand slige Materialier, da jeg baer Forsøget paa en Charakteristik af Brorson som et mig meget kjært Æmne i mig; og jeg veed, hvor meget de kom mig tilgode, hvor meget de forhjalp mig til, at min Kundskab om denne Mand blev saa, at jeg havde den Glæde deraf, at hans Nærmeste fandt Portraitet temmelig ligt og talende.

Biskop Rasmus Møller skriver i Marts-April 1838 saavel til Sibbern som til Biskop J. P. Mynster (1775-1854). Et Brev fra Sibbern, med Redegørelse for dennes Samtale med Poul Møller under hans Sygdom, besvarer Faderen paa følgende Maade.

Jeg takker Dem forbindtligst, kiæreste H^r Professor! for den Deeltagelse, De viser i min tunge Sorg. Ja, det var tilvisse et haardt Stød for en Mand som mig, der er langt inde i det 75de Aar, og ikke kunde have nogen Ahnelse om, at jeg skulde overleve min, kun 44 Aar gamle og, som det syntes, paa Siel og Legeme saa kraftfulde Søn. Dog Guds Veje ere ikke vore Veje, Hans Tanker ikke vore. – Fra en anden Side betragtet, er min høje Alder mig og en Trøst under Skilsmissen fra den Elskte. Og som Deres, hans Embedsbroders og første Vens, saavelsom og Fleres Yttringer om ham, den saa tidlig Bortkaldte, lade mig føle hvad ogsaa jeg har tabt, saa ligger deri dog ogsaa en Lindring for det dybt saarede Faderhierte.

Gud skee Lov, at han vist gik med Haab herfra, og saare kiær var mig Meddelelsen herom af hans Samtale med Dem i hans Sygdom. Mærkeligt er det og for mig, at han kort i Forvejen havde skrevet Afhandlingen om Menneskets Udødelighed,⁴⁰⁾ som om han alt da havde en Ahnelse om hvad der var ham saa nær forestaaende.

Hiertelig Tak for den kiærlige Omsorg, De bærer for hans Efterladte! Jeg veed, at De i den ligesaa beklagelige som værdige Enkes Anliggende har havt den Godhed at tale med Kongen; og jeg har tilladt mig, i samme Anledning, nemlig for at anbefale hendes Ansøgning om den vacante Plads i det Harboiske Fruekloster, at skrive til Kongen. Men her har hun sagtens mange og betydelige Rivaler. – Saasart det er mig mueligt, reiser jeg hen til Grev Reventlau, for at anbefale hende til at faae Deel i Anna Sophias Legat. Det er i øvrigt ikke til Fremme for dette Anliggende, at jeg for ikke meget længe siden har for en anden ogsaa værdig Enke efter en mig meget kiær Fætter hos Greven udvirket Andeel i samme Legat. Dog haaber jeg, at det ogsaa denne Gang skal lykkes, da her især ere saa mange og stærke Grunde, der tale for Sagen. Men strax vil det dog neppe kunne skee, da Reventlov har en meget stor Mængde gamle Ansøgninger liggende for sig.

Froken Ross⁴¹⁾ takker forbindtligst for Deres gode Tilbud at ville skaffe hende Adgang til at faae nogle Konstværker, især af Thorvaldsen, at see; og hun vil engang, naar hun kommer til Kiøbenhavn, med Taknemmelighed benytte sig deraf. Da hun sidste Gang var der, hørte hun, at De var paa Landet.

Endnu engang være De, kiæreste Hr Professor! hiertelig takket for det trofaste Venskab, De har viist mod min Søn, imedens han levede, og endnu viser den forevigede, og for Deres utrættelige Omsorg for hans Efterladte.

Med sand Høiagtelse Deres inderlig hengivne

Mariboe d: 31de Martii 1838.

R. Møller

Nogle Dage senere skriver Biskop Møller et Brev til Biskop Mynster:

Mariboe d: 11te April 1838.

De være hiertelig takket, min høistagtede, ædle Ven! for Deres Deeltagelse i min tunge Sorg over Tabet af min saa tidlig bortkaldte Søn! Ja, det var tilvisse Noget af det Haardeste, der nu kunde møde mig i Livet; thi han udgjorde en af mine kiæreste Glæder og skønneste Forhaabninger; og hvad der forøger min Smerte, er at et Arbeide, han længe har havt under Hænder, og som jeg veed at have været sin Fuldendelse nær, er formodentlig tabt med ham; thi, ifølge et Brev fra min Stifson, Christian Winther, hvori han fortæller, at hans Broder, da han troede at fornæmme, at hans Sygdom vilde ende sig med Dæden, kastede en stor Mængde af sine Manuskripter paa Ilden, maa sandsynligen Mskptet af hint større philosophiske Værk, som da ikke fandtes, være tilintetgiort.⁴²⁾ Dette forklarer jeg mig af den Ængstelighed, som hans Sygdom, en stærk Asthma sædvanligen fører med sig, og som da vel har bidraget til at forstørre hans Frygt for, at der i dette Arbeide skulde findes Formeget, der ikke fortiente at bydes Publicum. I øvrigt skal han have baaret sine Lidelser med megen Taalmodighed, og, ifølge et Brev til mig fra Prof: Sibbern, Gud skee Lov! være gaaet herfra med Haab.

En langt større Bekymring, end for hint formodentlig forsvundne literære Arbeide, har jeg imidlertid for min stakkels Svigerdatter, som er efterladt høifrugtsommelig, i den kummerfuldeste Forfatning, og med 3 uopdragne Faderløse.⁴³⁾ Dog – jeg har den Troe og det faste Haab til Gud, at der over alt dette nu saa uigiennemtrængelige Mørke i Forsynets Styrelse vil engang oprinde Lys for mig, som der før allerede heneden er oprundet over flere dunkle Veje, hvorpaa jeg forhen er bleven ført – kun at man kan – som jeg med Guds Hielp vil bestræbe mig for – bie efter Herren. – En ny Sorg er imidlertid mødt mig, da min Datter, som lever i det lykkeligste Ægteskab med Prof: Brødsdorff i Sorøe, er falden i en haard Sygdom, som lader befrygte, at hun maaskee snart skal følge efter sin Broder.⁴⁴⁾ Dog – saaledes løses eet Baand efter

det andet; og jeg vil da saa meget lettere, efter den, ifølge Naturens Gang, rimeligvis ikke saa lange Tid, jeg kan have tilbage, kunne gaae herfra med Længsel efter Gienforening med de flere forudgangne Kiære. – Jeg veed at have i Deres Høiærværdighed en i Sandhed deeltagende Ven; og derfor har jeg saa tillidsfuld meddeelt Dem mine Sorger.

At min Svigersøn i Værsløv,⁴⁵⁾ i Collision med saadanne Rivaler som Rectoren i Slagelse,⁴⁶⁾ ikke vil kunne naae det attraaede Kald, veed han allerede forud, men haaber dog, at Vejen nu er bleven lettet for ham til en anden Gang, efter længere Tid, at naae noget bedre end det han har.

Det ahnede mig, at Deres Høiærværdighed ikke vilde kunne være enig med min Son H. Møller i Resultatet af hans i det theologiske Tidsskrift indrykkede Afhandling.⁴⁷⁾ Jeg har og selv yttret ham mine Tvivl mod Rigtigheden deraf. Imidlertid kan maaskee dette Forsøg give Anledning til, at Sagen, som jo er af saa stor Vigtighed, vil nærmere blive drøftet. –

Vor gode Bergenhammer⁴⁸⁾ agter om kort Tid at rejse til Kiøbenhavn, for at hente sig en Hustrue; og vi ville da glæde os til, længere hen i Sommeren at see Deres Høiærværdighed med ædle Bispinde hos os. Jeg veed, at De vil tage til Takke med mit Huses simple Leilighed; og det vil da være mig en sand Glæde at see Dem hos mig – med sand Høiagtelse

Deres Høiærværdigheds
inderlig hengivne
R. Møller

Poul Møllers Begravelse fandt Sted d. 19. Marts 1838. Hans Ven Johan Ludvig Heiberg havde skrevet et Mindedigt, hvortil Weyses Musik lød fra Orglet. „Vor tabte Ven! Vi til det Maal dig bringe, / Hvortil Enhver skal bringes hen tilsidst,“ med Slutningslinierne:

Og du skal mindes i de Qvad, du skabte;
De tidt skal over Sletten svæve hen;
De skal, mens Danmark sorger ved den Tabte,
Til Glæde over Danmark synges end,
Og samle deres Toner til et Baand,
Som knytter Danskes Hjerter til din Aand.

Som det siges andensteds i Mindedigtet, udfoldede Poul Møller kun halvt sin Digterevne for sin Samtid. Poesien og den digteriske Produktion var for ham en Livsform. Han tragtede ikke som H. C. Andersen efter at blive „erkjendt“. Og dog var han erkendt, skønt han aldrig tog

sig for at udsende en navngiven Digtsamling eller Prosabog. Han levede sin Digtning, der for ham var en poetisk Tilstand, hvorom han, med Ord som de, han digtede i „Smøralis“, kunde sige: „den bølger min Barm, mens jeg trækker mit Vær.“

NOTER

(1) De vigtigste Kilder er: den yngre Ven Rektor F. C. Olsens „Poul Møllers Levnet“, der fremkom som Indledning til Poul M. Møller's Efterladte Skrifter, 3. Bind (1843), vor ypperste danske Digter-Monografi; derefter Vilhelm Andersen's „Poul Møller, hans Liv og Skrifter“ (1894; 2. Udg. 1904, 3. Udg. 1944), der, som det nu erkendes, giver et harmonisk idealiseret Billede af P. M., der som Menneske og Digter i sin Søgen efter Harmoni dog aflørede Disharmonier (Frederik Nielsen; jf. Julius Lange i et Brev 13.1.1895: „Overhovedet var nu Poul Møller vist ikke saa forførdelig selvstændig og bestandig „ud af sig selv,“ som Forf. [o: V. A.] vil gøre ham til“); Hans Brix i „Danmarks Digtere“ (1925-26, nye Udgaver 1944 og 1951) og i „Analyser og Problemer“ II, 275 ff. IV 323 f.; Frederik Nielsen i „Poul Martin Møller: En Dansk Students Eventyr“ (1958) og „Om Poul Martin Møller“ (1961, Hasselbalchs Kultur-Bibliotek).

(2) Topsøe-Jensen & Marquard: Dansk-norsk Soetat II (1935) p. 741 samt Biograf. Lex. ved Bricka (XIX 237 f.) og ved Engelstoft (XXVI 343 ff.). Chr. Wulff var yngre Broder til den fra H. C. Andersens Historie kendte Kommandør Peter Wulff. Brevet findes, ligesom de tre andre her behandlede Breve, i Kgl. Bibl.s Nyere Brevsaml. 2. Række. — (3) Om Chr. Eichenbroch Schultz se P. Rhode: Samlinger til Laalands og Falsters Historie, 2. Udg. I (1859) p. 356 f.; jf. J. P. Mynster: Meddel. om mit Levned (1854) p. 67, P. Hjort: Udvalg af Breve fra Mænd og Qvinder, Ny Saml. (1869) p. 296. (Jf. nedenfor Note 6). — (4) Johs. Brøndum-Nielsen: Poul Møller Studier (1940) p. 30 ff. — (5) Foruden Rektoratet optog et Forfatterskab Blochs Tid. Han havde allerede i 1810 udsendt en betydelig Række Bøger, især Lærebøger i Græsk, Hebraisk og Dansk (Th. H. Erslew: Forfatter-Lexicon I (1843) p. 151 f.).

6) Den første Fortegnelse over Provindsialbogsamlingen (senere Stiftsbiblioteket) i Maribo, som var stiftet 1795 af K. H. Seidelin, udkom 1797 (Tillæg 1799). 1811 udgav Schultz, der i det hele gjorde sig fortjent af Bibliotheket, første Del af en ny Fortegnelse, som dog først fik sin endelige Form 1821. Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarbog. XXXIII (1945) p. 301-10. — (7) Poul Møllers yngste Søster, Rasmine Møller, ægtede i 1824 Præsten Thomas Christian Bredsdorff i Vissenbjerg, og dennes Broder, Lektor Jacob Hornemann Bredsdorff i Sorø, blev 1829 gift med den næstældste Søster, Petrine Jacobine Møller. — En Kusine til de to nævnte Fattere Sidenius, Louise Sidenius, blev 1823 gift med Poul Møllers Broder Hans Ulrik Møller (1796-1862), der samme Aar var bleven Kapellan i Købeløv (1832 Sognepræst i Radsted paa Lolland, 1843 i Thorkildstrup, 1855 i Thoreby); jf. Note 14 og 46 ndf.

(8) Frits Heide: Fra Frederiksberg Have til Bakkehuset (1918) p. 25 f. 40 ff. 55 ff. 63 ff., J. M. Thiele: Erindringer fra Bakkehuset (1869) p. 140 f. 152, jf. mine P. M.

Studier (1940) p. 191. Se videre ndf. Note 16. – (9) Specielt noteres Formerne *Et* i Lin. 3 og 6, overfor Udgavens *En*. I begge Tilfælde er der en Mulighed for, at Afskriften kan have den oprindelige Form (fra P. M.s Manusk.): *Et paradisk Floras Skaberinde* kan have Neutr.-Form efter *et Flor* (paa Poul Møllers Tid hed det dog almindeligt *en Flor*), og *Et Stump Metal* svarer helt til Blichers *et Stump rustet Metal* (i „Fjorten Dage i Jylland“, Saml. Skr. XX 43), med *et* bestemt af Subst. *Metal* (jf. Ordb. o. d. danske Sprog u. I. *Stump* Bet. 3. Slutn., ligesom *et smule Stykke Jord* o. l. u. I. *Smule* Bet. 2.s Slutn. o. fl.). – (10) Det første Barn Jacob, født 2.2.1822. – (11) Ovennævnte Fr. Lange (1798–1862), senere Rektor i Vordingborg, Julius Langes Fader. – (12) Christen Graae Klingenberg, fra 1795 Sognepræst i Døllefjelde, en Mils Vej fra Øster-Ulslev.

(13) „Familiens venererede Tante“ (Petronella Ross: Skildringer af Biskop Rasmus Møllers private Liv (1871) p. 50), Anna Marie, f. Feilberg, gift med Farbroderen Byfoged Jacob Møller i Maribo. – (14) Hans Ulrik Møller og hans Forlovede Louise Sidenius (se Note 7); hendes Fader var Købmand i Nykøbing F. – (15) De to ældste af P. M. s endnu ugifte Søstre. – (16) Ovennævnte Gartnerdatter „lille Rikke“: født 27.7.1800; ægtede 30.6.1826 Ole Johan Freuchen, Sognepræst i Magleby paa Møn; hun døde allerede 10.1.1828. Et Barndomsportræt af hende er gengivet i Frits Heides Bog (ovf. Note 8) p. 41. – (17) Provstinden er formodentlig Isak Sidenius' Moder, Enke efter Jacob Sidenius, der fra 1803 var Provst i Musse Herred, 1804–20 Stiftsprovst (som saadan efterfulgt af Rasmus Møller, P. M.s Fader); Faster er rimeligvis Isak S.s ugifte Søster Christine (f. 1800, d. i Nykøbing Kloster 1869); Rasmus: Isak S.s Broder, Købmand i Nykøbing; Knud: Fætteren Knud S. i Maribo; Jacob er vel den førømtalte Søn paa 5 Maaneder.

(18) Se mine Poul Møller Studier (1940) p. 59–210. Smørialis's Digtervandring ligger kronologisk og organisk paa Vejen mellem Poul Møllers Reformationstids-Roman og hans Novelle om den krøllede Frits (smst. 174 ff.). – (19) Deres Bryllup fandt Sted Ugedagen før (15.9.1826), se ovf. p. 93. – (20) Svogeren og Søsteren i Ollerup. Den 2. Septbr. 1826 havde P. M. i et Brev til Svigerforældrene udbedt sig deres Samtykke til, at „Deres elskværdige Datter Betty forbinder sin Skjæbne i dette Liv med min“, og den 2. Oktober skriver han fra Skjoldemose til Betty, der endnu opholder sig i København, og takker hende for det Miniature-Portræt af hende, som han modtog lige før sin Afrejse fra København (reproduceret i mine P. M. Studier (1940) p. 11).

(21) Knud og Sines første Barn, hvis Ankomst P. M. her spaa om, fødtes 2.8.1827: Rasmus Møller Sidenius (døde som 2–3 aarig); Søsteren var altsaa ikke „rigtig kommet paa Benene igjen“, da Poul Møller i Juni 1827 kom til Danmark for at holde Bryllup (1.7.1827); efter et paafølgende Besøg paa Lolland rejste de Nygifte til København (31.7.1827) og derpaa videre til Christiania, hvortil de ankom Søndag Morgen d. 5. Aug. – (22) Joh. Fr. Boeck (1764–1843) var fra 1799 Præst i Maribo. – (23) D.v.s. Svogeren Knuds Forældre; Faderen Edvard S. var Købmand i Maribo. – (24) Om Rasmus (Sidenius) se ovf. Note 17, om Onkels (Byfoged Jacob Møller og Frue) se Note 13.

(25) Jf. „Christines Dagbog“ i mine P. M. Studier p. 211–70. Den her p. 240 omtalte Taschenbuch, som P. M. 24.11.1827 forærede deres trofaste Hushjælp, til-

hører nu Direktør Thorkild Balslev Nissen i Maribo, en Dattersøns Søn af Pastor Th. Bredsdorff og Rasmine f. Møller i Ollerup. Direktør Nissen har i Brev 18.10.1964 venligst givet mig denne Oplysning og samtidig meddelt mig, at denne Taschenbuch paa første Side har følgende Fødselsdagshilsen, skreven med P. M.s Haand:

Til Christine Christensen
D. 24de November 1827
Naar De, min Bettys ædle troe Veninde!
I Hjemmet stundom seer paa denne Bog,
Da lad den bringe Dem et Par i Minde,
Som De bedrøved først, – da bort De drog.
Poul Møller

(26) Drengen var dengang 4 Aar. – (27) Først trykt i H. P. Holst & Chr. Winther's Nytaarsgave fra danske Digtere. Fjerde Aargang. 1838 (p. 82–94). Kladden findes i Ny kgl. Saml. 1770, 2°. – (28) Sibberns Manuskripter findes i Add. 315, 8°, Rasmus Møllers Breve i Add. 1040, 4° (til Sibbern) og Ny kgl. Samling 2312, 4° (til J. P. Mynster, trykt forkortet i Theologisk Tidsskr. 1872 p. 468 f.). – (29) „Til Minde om Herlovianeren Hans Bøchman Melchior. En Tale“ (1834) og „Til Minde om Herlufsholms forrige Rector, Justitsraad og Professor Anders Winding Brorson. En Tale“ (1836). – (30) Rettet fra: exalteret. – (31) Rettet fra: vidste. – (32) Paa samme Maade udtrykte Poul Møller sig i et Brev til Faderen i Maribo: „Dersom jeg nu skal afbrydes i min Gjerning her, som jeg er bedst oplagt og igang dermed, da mener jeg, at min Død vil kunne tjene til at befæste Troen paa en fortsat virksom Tilværelse efter dette Liv“ (Petronella Ross: Skildringer af Biskop Rasmus Møllers private Liv (1871) p. 67). – (33) Rettet fra: thi Du har. – (34) Det Blankvers, som Sibbern her citerer, stammer formodentlig fra et dramatisk Værk, men det har ikke kunnet konstateres hvilket.

(35) „Efterladte Breve af Gabrielis“. Samlede og udgivne af Frederik Christian Sibbern (1826) p. 39: „De ypperligste Væsener have altid den længste Ungdom; thi de begjære Næring af hele Naturens uendelige Liv, og i enhver Nydelse nyde de Universet.“ – (36) Den tyske Filosof Immanuel Kant (1724–1804) var 57 Aar, da han udsendte „sit store Værk“ „Kritik der reinen Vernunft“ (1781). – (37) Den norsk-danske Filosof Niels Treschow (1751–1833) havde sin egentlige filosofiske Produktions-tid lige før og efter Aarhundredskiftet (1803 Professor i Filosofi ved Kbh.s Universitet, 1813 ved Christiania Universitet). – (38) Derefter staar (overstregt): som hos ham var det Eminenteste, denne umiddelbare Personlighed. – (39) Poul Møllers Biograf F. C. Olsen (1802–74), fra 1837 Overlærer ved Metropolitanskolen, fra 1844 Rektor i Viborg (jf. ovf. Note 1).

(40) „Tanker over Muligheden af Beviser for Menneskets Udødelighed“, trykt i Maanedts krift for Litteratur. XVII (1837) 1–72 og 422–453. – (41) Frøken Petronella Ross (1805–75) var i mange Aar i Huset hos P. M.s Fader; jf. ovf. Note 12 og 31. (42) Jf. F. C. Olsens Fortale til P. M.s Efterladte Skrifter II (1842) p. III. – (43) Af Bettys tre Sønner fødtes den yngste, Rasmus, i København. Poul Møllers Enke, Eline, f. Bülow, som han havde ægtet 1836, to Aar efter hans første Hustrus død, fødte 14.4.

1838 en Datter, som efter Faderen fik Navnet Poulina. – (44) Datteren Petrine, gift med J. H. Bredsdorff (ovf. Note 7), kom dog over sin Sygdom og overlevede Faderen (døde 25.5.1859). – (45) Svingersønnen er Isak Sidenius (ovf. p. 93), der i 1835 var bleven forflyttet til Vørslev, Holbæk Amt; i 1846 blev han kaldet til Gudbjerg, Svendborg Amt.

(46) Rektoren i Slagelse var Jeppe Qvistgaard (1781–1858), der 1826 efterfulgte H. C. Andersens kendte Rektor, Simon Meisling; i 1838 blev Qvistgaard kaldet til Aagerup, Kbh.s Amt, det Præstekald, hvortil Isak Sidenius ifølge Brevet maa have været Medansøger. Som Overlærer i Slagelse trøstede denne Qvistgaard i „et langt, et kjærligt Brev“ den af Meisling skræmte Andersen, der i sit Livs Eventyr mindes „den fortræffelige, hjertensgode“ Overlærer („Mit Livs Eventyr“ (1855) p. 63 f.). – (47) Hans Ulrik Møller (ovf. Note 7) publicerede i Theologisk Tidsskrift II (1838) p. 1–33 en Afhandling „Sammenligning mellem den hellige Skrifs Udsagn og den danske Lovgivnings Bestemmelser om Ægteskabsskilsmisser og Adskiltes Indtrædelse i nyt Ægteskab“. – (48) Peter Bergenhammer, Catheket i Maribo, ægtede 4.5.1838 Constance Mynster, Datter af Biskop Mynsters afdøde Broder, den kendte Læge Ole Hieronymus Mynster, og blev 1843 Sognepræst i Maribo.